

Rīgā, datums skatāms laika zīmogā, Nr. UW-020/26_IZ

Viedoklis un priekšlikumi par konsultāciju dokumentu par elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu veidu maiņas noteikumiem

SIA "Utilitas Wind" ir daļa no atjaunojamās enerģijas ražošanas uzņēmumu grupas ar tādu pašu nosaukumu. Grupas īpašumā ir Tārgale vēja elektrostaciju parks ar 58.8MW uzstādīto jaudu, Grobiņas vēja parks ar 19.8MW uzstādīto jaudu, Tārgales BESS ar 20 MW jaudu un 40MW ietilpību. Uzņēmums attīsta vairākus jaunus vēja elektrostaciju parkus, tai skaitā vēja elektrostaciju parku "Lode" ar prognozēto uzstādīto jaudu 126.5MW, kas ir ieguvis atbalstu Eiropas Komisijas veidotās CB-RES programmas CEF Energy ietvaros. Uzņēmums ir saņēmis daļu no projekta realizācijai nepieciešamajām būvatļaujām, kā arī ir iesniegts pieteikums elastīgā pieslēguma tehnisko noteikumu saņemšanai AS "Augstsprieguma tīkls". Tāpat uzņēmums attīsta vēja elektrostaciju parku "Aloja" ar kopējo jaudu 180 MW, kam ir noslēdzies IVN un arī ir saņemtas vairākas būvatļaujas. Šobrīd tiek organizēta projektu finansējumam nepieciešamo naudas līdzekļu nodrošināšana – ir pieņemts principiāls lēmums par pašu kapitāla nodrošināšanu abu projektu realizācijai, kā arī ir uzsākts kredītiestāžu finansējuma piesaistes process. Tā kā Latvijā līdz šim neviens elektroenerģijas ražotājs nav vēl pieņēmis investīciju lēmumu par pārvades tīklam pieslēdzamo elektroenerģijas ražošanas jaudu būvniecību un uzstādīšanu, izmantojot elastīgo pieslēgumu, mūsu uzņēmumam ir sava veida pirmrindas pieredze šajā procesā. Būtiskākais, ko mēs varam secināt kredītfinsējuma piesaistes procesā, ir tas, ka banku kreditoriem nav pieredzes un pat daļēja priekšstata par to, kā praktiski varētu funkcionēt tā ietvaros noteiktie iespējami ražošanas ierobežojumi un kādi faktiskie zudumi būtu prognozējami. Šīs neskaidrības patreizējā regulējuma ietvaros nav iespējams racionāli modelēt nedz padziļinātās juridiskās, nedz tehniskās izpētes ietvaros, kas ir priekšnosacījums pozitīvu kredītlēmumu saņemšanai. Līdz ar to AS "Augstsprieguma tīkls" sagatavotais priekšlikums Elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu veidu maiņas noteikumiem (turpmāk tekstā – Noteikumi) ir ļoti būtisks un nozīmīgs pienesums skaidrāka regulatīvā ietvara izveidei, lai ražotāji un to kredītfinsētāji varētu iegūt papildus drošību saviem investīciju lēmumiem. Pēdējais ir ļoti būtiski, jo mūsu pieredze rāda, ka kvantitatīvā risku starpība starp elastīgā pieslēguma režīma ieņēmumiem, ko kā sliktāko scenāriju prognozē kredītfinsētāji, un konstantā pieslēguma ieņēmumiem, kas tiek uztverti kā bezriskā ieņēmumi, ir apmēram 1.5-2.0% robežās. Elastīgais pieslēgums bez skaidra un prognozējama regulējuma, kas dod iespēju to paredzamā nākotnē pārveidot konstantajā pieslēgumā, sadārdzina projekta finansējuma izmaksas tāda apmēra projektos, kādus plāno realizēt mūsu uzņēmums, par apmēram 2 līdz 3 miljoniem eiro gadā, bet visa projekta dzīves cikla laikā – par 15 līdz 22 miljoniem eiro. Šāda ir maksa, ko ražotājiem nozīmē pārskatāmu, skaidri saprotamu pieslēguma maiņas noteikumu neesamība. Tā ir nelietderīga maksa par neskaidrību, ko maksās visa enerģētikas nozare.

Vērtējums

Uzņēmums atzinīgi novērtē sekojošus piedāvātā noteikumu projekta būtiskākos nosacījumus. Proti, izvirzot kā nosacījumu prioritārai pieslēguma maiņas saņemšanai projekta augsto gatavības pakāpi, proti, 3. punktā noteikto pagaidu ekspluatācijas paziņojuma esamību, tiek atbalstīti tie projekti, ka jau veic investīcijas ģenerējošajās jaudās, nevis tikai gatavojas to darīt vai izveido pieslēgumu tīklam. Tas nozīmē papildus stimulu un motivāciju nozares uzņēmumiem būvēt un uzstādīt jaunās jaudas, garantējot, ka savlaicīgas investīcijas dos iespēju pirmajiem pāriet no elastīgā pieslēguma uz konstanto. Mūsu ieskatā, “mājasdarba” izpildei attiecībā uz jaudu uzstādīšanu ir jābūt kā obligātam priekšnosacījumam, lai nākotnē saņemtu konstanto pieslēgumu.

Priekšlikumi

Vienlaikus mēs vēlamies vērst Regulatora uzmanību uz būtiskiem riskiem, kas ir iekļauti esošajā noteikumu redakcijā:

1. Jaudu pieejamība

Noteikumu projektā nav noteikts tas, kā nākotnē veidosies konstantā pieslēguma jaudu apjoms pārvades sistēmā. Atbilstoši AST publicētajai informācijai, šobrīd Latvijā ir rezervēta jauda 4040 MW apjomā konstantā pārvades sistēmas pakalpojuma ietvaros. Šī gada februāra sākumā ražotājiem bija pieejama jauda 5860 MW apmērā elastīgā pakalpojuma ietvaros, kas nozīmē to, ka šobrīd nav veikta elastīgā pieslēguma jaudas rezervācija nevienam ražotājam, jo pieejamo jaudu apjoms nav mainījies kopš pirmās publikācijas dienas 2025. gada jūnijā. Noteikumu projekts nenosaka to, kādā apjomā līdz ar noteikumu spēkā stāšanos būs pieejamas jaunas konstantā pieslēguma jaudas. Noteikumu projekts nenosaka arī to, kādā apmērā PSO pārnesīs daļu no elastīgajam pakalpojumam paredzamās jaudas uz konstantajam pakalpojumam paredzamo jaudu. Šādos apstākļos vienīgais praktiskais avots konstantajam pieslēgumam pieejamo jaudu apjomam, ko varētu saņemt jaunajiem pieslēgumiem, ir gadījumi, kad PSO anulē pieslēguma noteikumus kādam no ražotājiem, kam šobrīd jau ir šāds pieslēguma veids un kuru rezervētā jauda jau ir uzskaitīta 4040MW apjomā. Līdz ar to tā iniciatīva, ko noteikumu projekts mēģina dot jaunajam ražotājiem, kas tuvāko mēnešu laikā elastīgo pieslēgumu un patiešām uzsāks jaudu ieviešanu, var izrādīties bezjēdzīga, jo, pat izpildot savu “mājasdarbu” un pieslēdzot energosistēmai jaunas jaudas elastīgā pieslēguma ietvaros, pāreja uz konstanto pieslēgumu būs atkarīga no tā, kad beigsies PSO pacietība, gaidot mirkli, kad šobrīd noslēgtajos pieslēguma līgumos noteikti gala termiņi ar iespējamajiem pagarinājumiem jauno jaudu ieviešanai. Šis nav risinājums, kas jauno projektu finansētājiem dotu pārliecību par iespēju pāriet no viena pieslēguma uz otru. Līdz ar to aicinām Regulatoru ierosināt PSO izvērtēt to, vai nebūtu lietderīgi “pārnest” no elastīgajam pakalpojumam pieejamo jaudu pārnest uz konstantajam pakalpojumam pieejamo jaudu grozu 500 līdz 700 MW apmērā, nostiprinot to Noteikumos. Šāds apjoms ir samērīgs ar NEKP plānotajām atjaunojamās elektroenerģijas ražošanas jaudām līdz 2030. gadam, un vienlaikus samazinās elastīgajam pieslēgumam pieejamo jaudu apjomu tikai 10-15% līmenī.

2. Procesa izvērtējums

Aplūkojot Noteikumu projektu tuvākā laika griezumā, Noteikumu projektā paredzētā pieslēguma kārtība ietver ļoti būtisku un praktiski nenovēršamu risku un pat kaitējumu jaunu ražošanas jaudu ieviešanai tuvākajā laikā. Kā noteikts ETL pārejas noteikumos, līdz ar 2027. gada 1. janvāri PSO jāparedz iespēja nodrošināt ne tikai elastīgā pieslēguma pakalpojums, bet arī konstantā pieslēguma pakalpojums, un jāpublicē informācija par tam pieejamajām jaudām. To paredz Noteikumu 6. punkts. Līdz ar to darbības, kas saistītas ar iespēju prioritāri mainīt pieslēguma veidu ražotājiem, kam ir elastīgais pieslēgums un kas kvalificējas Noteikumu 3. punkta prasībām, ir jāveic pirms 2027. gada 1. janvāra. Secīgi saliekot uz laika ass Noteikumu 4., 5. paredzētās darbības, PSO būtu jāsaņem apstiprinājums no “prioritārajā” kategorijā esošajiem ražotājiem vismaz 2026. gada novembrī. Šobrīd, februāra sākumā, nevienam ražotājam nav pat elastīgā pieslēguma. 10 mēnešu laikā vienkārši neiespējami saņemt pieslēguma noteikumus, uzsākt apakšstacijas būvniecību, pat pieņemot to, ka tās tehniskais projekts jau ir saskaņots, un paralēli noslēgt līgumus par vēja elektrostaciju piegādi, izbūvēt vēja parka infrastruktūru un uzstādīt kaut daļu no vēja elektrostacijām, pieslēdzot tās, kas ir priekšnosacījums pagaidu ekspluatācijas paziņojuma saņemšanai. Jau šobrīd ar 110% varbūtību var apgalvot, ka Noteikumu projektā paredzētā procedūra noslēgsies ar to, ka nebūs neviena ražotāja, kas būs līdz gada beigām paveicis savu mājasdarbu. Līdz ar to 2027. gada janvārī publicēs konstantajam pieslēgumam pieejamās jaudas. Atbilstoši SPRK lēmumam “Sistēmas pieslēguma noteikumi elektroenerģijas ražotājiem”, pretendēt uz konstantā pieslēguma jaudu var šajos noteikumos paredzētajā kārtībā. Tie skaidri un nepārprotami nosaka to, ka ražotāja uzstādāmajām iekārtām var būt tikai viens pieslēgums. Līdz ar to ar 2027. gada janvāri pretendēt uz konstantā pieslēguma jaudām varēs komersanti un projekti, kuriem tajā brīdī vispār nebūs pieslēguma, un kas tikko būs svaigi pabeiguši IVN un saņēmuši jaudu ieviešanas atļauju, jo Noteikumu projekts neparedz komersantu iespējas pieslēguma veida maiņai tālākā nākotnē. Kā rāda 2023. un 2024. gada pieredze, šis process noslēgsies ar jaunu “papīra” projektu ēru, kurā konstantais pieslēgums būs projektiem, kas nonāca pareizajā vietā un pareizajā laikā, un tajā pat laikā nebūs iespējas mainīt pieslēguma veidu projektiem, kas būs pārvarējuši sarežģījumus ar simtu miljonu eiro kredītfinansējuma piesaisti elastīgā pieslēguma ietvaros 2026. gadā, kas būs uzsākuši būvdarbus, pasūtījuši vēja elektrostacijas un ar darbiem apliecinājuši savas spējas, jo tiem jau būs elastīgais pieslēgums. Noteikumos ietvertā ideja par prioritāti PEP statusā esošiem elastīgā pieslēguma projektiem ir vispareizākā un nozares attīstībai vissvarīgākā PSO un Regulatora atziņa pēdējās desmitgades laikā, taču Noteikumos ietvertā procedūra esošajā redakcijā, citu SPRK noteikumu un faktiskās situācijas kontekstā ir vissliktākais iespējamais risinājums, kas atsviedīs nozari “papīra” projektu pagātnē. Elektroenerģijas nozare pēdējo gadu laikā mēģināja izglābties no konstanto jaudu nepieejamības, ieviešot elastīgā pieslēguma koncepciju, taču brīva šo jaudu pieejamība bez ražotāju reāli paveiktā “mājasdarba” savu projektu būvniecībā būs vienvirziena biļete laika mašīnā uz pagātni, kādu ražotāji nevēlas.

Nemot vērā augstāk minēto, aicinām Regulatoru un PSO:

- 1) Izvērtēt iespēju vienreizējai jaudu pārnesei no elastīgo pieslēguma jaudu groza uz konstanto jaudu grozu ierobežotā apjomā (500 līdz 700 MW), nostiprinot to Noteikumos;

- 2) sistēmiski izvērtēt jaunu konstantā pieslēguma pakalpojuma saņemšanai, paredzot, ka to iespējams saņemt tikai pārejot no elastīgā pakalpojuma, kad ir saņemts PEP, un veicot atbilstošus grozījumus gan Noteikumos, gan pieslēguma noteikumos ražotājiem.

Esam atvērti un labprāt piedalītos iespējamās konsultācijās par augstākminētajiem priekšlikumiem, tai skaitā piedāvājot konkrētus regulējuma redakciju projektus.

Ar cieņu,

Valdes loceklis

Renārs Urbanovičs

DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU